

KÖNYVISMERTETÉS

A könyvtárak műszaki fejlesztésének kérdései

A Kohó- és Gépipari Műszaki Könyvtári Hálózati
Központ 1979. évi tájékoztatói értekezletén
elhangzott előadások. Bp. 1980.

A Kohó- és Gépipari Tájékoztatói Központ minden évben tájékoztatói értekezletet rendez, hogy ily módon is segítse a hálózatába tartozó könyvtárak fejlesztését, illetve a könyvtárosok munkájának hatékonyságát. 1979-ben a könyvtárak műszaki fejlesztésének kérdései kerültek előtérbe a három előadás során.

HORVÁTH Tibor: Adatfeldolgozási technika a szakkönyvtári hálózatokban

A számítógépek elterjedését az információs tevékenységben két fő ok határozza meg. Egyrészt a hagyományos tájékoztatói módszerek ma már nem elég hatékonyak, másrészt a számítógépek használata olyan új utat nyitott meg, amelyen haladva új eljárások születnek, ezek biztosítják a kellő hatékonyságot. A külföldi országok nem technikai színvonalukkal előznek meg bennünket, hanem azért, hogy módszereik intellektuálisan fejlettebbek, valamint szervezéseik ésszerűbbek, nagyvonalúbbak.

Az intellektuális megoldások kapcsán három eredményt lehet felsorolni. Az egyik az *információkereső nyelvek* terén született. A teauruszok és a természetes nyelvű automatikus osztályozások létrejötte mellett a legfontosabb eredmény, hogy megszűnt az információk leírásának uniformizált technológiája. A második eredmény – ami ma még nem általános gyakorlat, inkább probléma – az *információk dokumentumoktól független kvantálása*. Harmadik eredmény a *szabványosítás*. A ma születő szabványok a különbözőségek összeegyeztethetőségét teszik lehetővé.

Milyen feladatok lehetnek ma a fentiekkel kapcsolatban a könyvtárakban? Első napirendi feladat a szellemi felkészültség megteremtése a számítógép fogadására. Másodjára a már működő SDI szolgáltatások használatát lehet említeni. Harmadjára a tájékoztatói eszközök készíttetését számítógéppel, figyelembe véve az érvényes könyvtári feldolgozási szabványokat.

A távolabbi jövőben képzelhető el a számítógépes visszakereső rendszer működtetése terminálok csatlakoztatásával. Ezek segítségével bárholnan lekérdezhető az adatok.

Az alkalmazás még magasabb szintjét jelenti az integrált alkalmazás, amely a könyvtárakban a teljes folyamat automatizálását jelenti.

Egyelőre a kutatás szintjén áll még az osztályozás automatizálása, az automatikus referátumkészítés és a publikációk szövegeinek automatikus elemzése különböző célokra.

TÖKÉS László: Műszaki tájékoztató és reprográfiai rendszer

A műszaki és természettudományi területeken rendkívül fontos a gyors információszolgáltatás. Ugyanakkor a dokumentumok egy részének kölcsönzése akadályokba ütközik. Ma már mindennapi igényként jelentkezik ezek gyorsmáslat formájában történő szolgáltatása.

A hazai tapasztalatok szerint a reprográfiai eszközök beszerzése, kihasználtsága esetleges, véletlenszerű. Különösen nagy a lemaradás a mikrofilmtechnika területén.

A célszerűbb alkalmazás érdekében a reprográfiaiban is megvalósítandó a hálózati elv, elsősorban szakterületenként. A reprográfiai üzemek és mikrofilmtárak a hálózat összeállítása során három kategóriába sorolhatók: *központi üzem és mikrofilmgyűjtemény, közepes kapacitású reprográfiai műhely és másolatszolgáltató mikrofilmtár, mikrofilmfelhasználói állomás*.

A reprográfiai eljárások és másolatformák alkalmazásánál egymást kiegészítő rendszerre kell törekedni.

Egyértelműen kialakult a szabad szemmel olvasható gyorsmáslatok alkalmazása, míg a mikroforma elterjedését több szempont is befolyásolja. A dokumentumtípusokat figyelembe véve, nagyjából meghatározhatók a célszerű mikroformák: a legelőnyösebbek az A/6 méretű mikrofilmlapok és a 35 mm-es tekercsfilmek.

Egy hálózaton belül meghatározandók a központosítható és a decentralizálható tevékenységek, a típusintézmények feladatai és az ellátásukhoz szükséges felszerelések.

A technikai eszközök beszerzését figyelmesen kell elvégezni, tekintettel a devizaigényre, karbantartásra, kompatibilitásra és a hazai szabványokra.

URBÁN László: A könyvtári bútorzat szerepe és jelentősége

A könyvtári bútorok elsődleges meghatározói az ismerethordozó anyagok gyártásában érvényesülő szabványok.

A polcoknál többek között figyelembe kell venni az állványtengely-kiosztást, amely más a belső raktárban, a szabadpolcos térben, kutató vagy tájékoztató övezetben. Szintén nem elhanyagolható a polcszintkiosztás. Szakkönyvtárakban az 5 cm-enkénti szabályozhatóság a legmegfelelőbb.

A kivitelről: a legtöbb állvány fémből készül, de a gyártók nem használják ki a színezési lehetőségeket. A szabadpolicos terek betelepítéséhez alkalmazott faszerkezetek lehajlanak. E tapasztalatok figyelembevételével készültek el a legújabb „Téka” bútortervek.

A Dexion-Salgó állványok használata könyvtári célokra gazdaságtalan, szerencsére csak raktárak berendezéséhez vették igénybe őket.

A svéd–magyar kooperációban készülő *Allmedia* bútortípus sem felel meg a hazai könyvtári gyakorlatból adódó követelményeknek. Rossz a tapasztalat a helyszíni összeszereléssel is. Ezért a szakkönyvtárak berendezésénél célszerű egyedi tervet készíttetni.

A könyvtári raktárak betelepítésének másik módja a gördülőszekrények vagy más néven tömörraktár alkalmazása. Feltétele azonban az átlagot meghaladó teherbírású épületszerkezet.

Cziegler Mária

Új OMKDK kiadvány

Móra László: Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ története (1883–1949).
Bp. OMKDK, 1980. 331 p.

1983-ban lesz száz esztendeje annak, hogy a mai OMKDK elődintézményét, a *Technológiai Iparmúzeum Könyvtárát* megnyitották az olvasók előtt. Ünnepi előkészületként vehetik most kézbe az olvasók *Móra László* intézménytörténetét, amely – mint a szövegből kiderül, bár a címlap nem jelzi – az elődintézmény munkáját, fejlődésének állomásait, szolgáltatásai fejlődését kíséri nyomon alapításától az OMKDK létrehozásáig.

„Olvasót” írtunk, s ezzel arra utalunk, hogy bár Móra könyve minden szempontból magas szintű tudományos mű, intézménytörténet, mindvégig érdekes olvasmány is egyben, melyet nem szánt a szerző szűk szakmai rétegeknek: könyvtárosoknak, történészeknek, információs és dokumentációs szakembereknek. Mindenki élvezettel forgathatja lapjait, akit érdekel a magyar művelődéstörténet, különösen annak az a rendkívül izgalmas szakasza, amelyet a könyv foglal össze.

Hiszen a – legközismertebb nevével említve – *Technológiai Könyvtár* a kiegyezés utáni korban alakult, amikor a magyar gazdasági élet bizonyos pezsgés jeleit mutatta, s amikor – ismert korlátai ellenére is – az ipar különösen jelentős helyet vívott ki magának a gazdaságon belül. Történelmi szükségszerűség volt tehát egy, a

műszaki értelmiséget, a kutatókat, az iparban foglalkoztatott mérnököket, technikusokat, – még szélesebb, ill. egyre szélesedő értelemben – az ipari szakmunkásokat, egyéni iparosokat korszerű szakirodalommal korszerű módszerekkel kiszolgáló könyvtár alapítása. S ha ehhez még azt is hozzá számítjuk, hogy a Technológiai Könyvtár egyáltalán nem zárta be kapuit a jövő technikusai és szakmunkásai, a vele szimbiózisban élő Állami Ipariskola növendékei előtt sem, kiviláglik, hogy milyen fontos missziót vállalt magára ez az immár közel száz esztendőes intézmény.

A szerző elvitathatatlan érdeme, hogy a gyakran nem is evidens források széles körű kiaknázásával megalapozott történeti munkájához további – másodlagosnak tűnő, de rendkívül jelentős – forrásokat is felhasznált: a még körünkben lévő kortársak írásos vagy szóbeli közléseit. Ezáltal munkájában elkerülhette a száraz dokumentálást, mert a történeti szintézisek általános megállapításainak, a korabeli sajtóban megjelent közlemények imponálóan teljes (ugyanakkor ésszerűen szelektált) feldolgozásával, az OMKDK és más intézmények levéltáraiban megbúvó dokumentumok feltárásával mindenkor párhuzamba tudta állítani a kortársi emlékezők talán szubjektív hangú, de rengeteg másutt fel nem lelhető tárgyi adatot is őrző emlékezőseit. Ezáltal Móra könyve – ha szabad egy korrekt történeti munkáról ezt írni – jó értelemben lett „meghitté”, kellemes olvasmánnyá is.

Nem lehet a recensens feladata, hogy a könyv egyes fejezeteit elemezve valamiféle „tartalmi kivonatot” nyújtson az olvasóknak. Arra is inkább csak felhívni szándékozik a figyelmet, hogy az OMKDK története immár elkészült első kötetében a Technológiai Könyvtár fejlődésének minden korszaka kellő megvilágításban és úgy szerepel, hogy a mindenkori lehetőségek messzemenő figyelembevételével lehetséges korszerűvé válás szándéka tükröződjék. Ebből a szempontból találjuk rendkívül szerencsés megoldásnak, hogy Móra László szervesen beépítette történeti művébe a Technológiai Könyvtár kiváló volt vezetőjének, *Káplány Gézának* könyvtárosi, dokumentátori „curriculum vitae”-jét, mert ezen keresztül azt is illusztrálni tudta, hogy milyen módon keresett és talált megoldásokat a könyvtár ahhoz, hogy vállalt feladatát, a magyar műszaki érdeklődésű olvasók friss és korszerű információkkal való ellátását teljesítse.

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ története nem csupán az intézmény dícséretes főhajtása saját – közel száz esztendőes – emléke előtt, hanem nyeresége a magyar tudomány- és intézménytörténet-írásnak is.

Végh Ferenc